

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Plan działania na rzecz Europejskiego Zielonego i Społecznego Ładu opartego na gospodarce dobrobytu

(opinia z inicjatywy własnej)

(C/2024/6879)

Sprawozdawczyni: **Maria NIKOLOPOULOU**

Doradczynie i doradcy	Agata MEYSNER (z ramienia sprawozdawczyni) Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (z ramienia Grupy I)
Decyzja Zgromadzenia Planarnego	18.1.2024
Podstawa prawna	Art. 52 ust. 2 regulaminu wewnętrznego
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego
Data przyjęcia przez sekcję	3.9.2024
Data przyjęcia na sesji plenarnej	19.9.2024
Sesja plenarna nr	590
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	166/8/5

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES jest głęboko przekonany, że Europejski Zielony Ład powinien przyjąć szerszą perspektywę społeczną i że należy go wzmocnić, aby wspierać gospodarkę dobrobytu służącą zarówno ludziom, jak i planecie. Gospodarka dobrobytu uosabia kierunek polityki i podejście do sprawowania rządów, które mają na celu postawienie ludzi i ich dobrobytu w centrum procesu kształtowania polityki i procesów decyzyjnych.

1.2. Aby UE mogła osiągnąć swoje cele klimatyczne i w zakresie bioróżnorodności, należy transponować odpowiednie prawodawstwo i przyspieszyć przyjmowanie i zwiększanie skali istniejących rozwiązań we wszystkich państwach członkowskich. Trzeba także zwiększyć inwestycje w badania, rozwój i innowacje (BRI) w celu znalezienia nowych, dodatkowych rozwiązań. EKES uważa, że Komisja Europejska i Parlament Europejski nie mogą obniżyć poziomu ambicji ani hamować wdrażania obecnych celów. Należy raczej szybciej tworzyć sprzyjające środowisko inwestycyjne, zapewnić dostęp do czystej energii po przystępnej cenie i zaoferować nowe rozwiązania technologiczne, które przyczyniają się do budowania gospodarki neutralnej emisyjnie. Należy także wprowadzić wystarczające wsparcie techniczne i finansowe oraz zabezpieczenia dla państw członkowskich, przedsiębiorstw w dotkniętych sektorach, osób fizycznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które będą musiały wdrożyć stosowne przepisy.

1.3. Obecne finansowanie transformacji jest niewystarczające, dlatego EKES zwraca uwagę na potrzebę przyciągnięcia więcej inwestycji publicznych i prywatnych zarówno ze strony UE, jak i państw członkowskich. Komitet zaznacza również, jak ważne jest, by budżety krajowe wspierały transformację i uważa, że należy podjąć dodatkowe starania, by zwiększyć budżety za pomocą szeregu mechanizmów. Te mechanizmy mogłyby obejmować zwalczanie uchylania się od opodatkowania, poprawę poboru podatków, natychmiastowe zaprzestanie istniejących dotacji szkodzących środowisku i unikanie nowych, reformę istniejących dotacji, a także podniesienie podatków od paliw kopalnych, promowanie wyższych podatków od najbogatszego 1 procenta ludności świata oraz wzmocnienie zrównoważonej działalności gospodarczej generującej zasoby.

1.4. Z myślą o stworzeniu gospodarki dobrobytu trzeba będzie zapewnić budżety publiczne na inwestycje w kluczowych obszarach polityki związanych z zieloną i sprawiedliwą transformacją – takich jak edukacja, ochrona socjalna i opieka zdrowotna, stosując podejście, które pozwoli zachować równowagę między wyższymi inwestycjami publicznymi a stabilnością finansów publicznych, tak aby uniknąć polityki wyrzeczeń.

1.5. Gospodarka jest główną siłą napędową zrównoważoności, w związku z czym musimy wyjść poza szybki wzrost oparty na PKB i opowiedzieć się za kompleksowymi ramami polityki wspierającymi zrównoważoną gospodarkę, których celem jest dobrostan społeczny i osiągnięcie ONZ-owskich celów zrównoważonego rozwoju, jak również wdrożenie porozumienia paryskiego i planu na rzecz różnorodności biologicznej.

1.6. Komitet uważa, że należy zapewnić powszechny dostęp po przystępnych cenach do edukacji, opieki zdrowotnej, ochrony socjalnej i mieszkalnictwa. Podstawowe zasoby takie jak żywność produkowana w sposób zrównoważony, czysta woda i energia powinny być zapewnione w taki sposób, aby umożliwić wszystkim prowadzenie zrównoważonego trybu życia. Społeczeństwo powinno angażować się w stały dialog w celu zdefiniowania, co oznacza „dostęp” i co jest „niezbędne”, tak aby koncepcje te odpowiadały zmieniającym się potrzebom ludności.

1.7. EKES wzywa UE, państwa członkowskie i przedsiębiorstwa do inwestowania w szkolenia, przekwalifikowanie i podnoszenie kwalifikacji. Wnosi również o prowadzenie na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i innym działaniach edukacyjnych w zakresie demokracji i instytucji publicznych.

1.8. EKES uważa, że należy w sposób znaczący i inkluzywny zwiększać udział społeczeństwa obywatelskiego, aby zapewnić dobrobyt obywateli. Należy przy tym uwzględnić zwłaszcza grupy niedostatecznie reprezentowane, takie jak osoby młode, kobiety, migranci i osoby z niepełnosprawnościami. Można to osiągnąć poprzez ułatwienie organizacjom społeczeństwa obywatelskiego dostępu do finansowania i zachęcanie do oddolnego uczestnictwa obywatelskiego. Dialog społeczny odgrywa również kluczową rolę w zwiększaniu dobrobytu. EKES wzywa ponadto do promowania mechanizmów partycypacyjnych takich jak europejskie inicjatywy obywatelskie i uważa, że wprowadzenie mniej rygorystycznych wymogów i zapewnienie istotnej reakcji ze strony Komisji Europejskiej zwiększy ich liczbę.

1.9. EKES uważa, że należy opracować międzyinstytucjonalną deklarację z udziałem jego samego, Parlamentu Europejskiego, Rady UE i Komisji Europejskiej, aby zapewnić solidne ramy gwarantujące ochronę i propagowanie interesów i praw przyszłych pokoleń. W tym celu Komisja Europejska powinna mianować komisarza ds. przyszłych pokoleń.

2. Kontekst

2.1. Europejski Zielony Ład zapoczątkował znaczącą i potrzebną transformację w obszarach klimatu i ochrony środowiska, co ma wpływ na różne sektory, w tym na energetykę, transport, przemysł i rolnictwo. Niemniej pogłębiający się kryzys klimatyczny i w zakresie różnorodności biologicznej, rozprzestrzenianie się pandemii, eskalacja wojen, spadek konkurencyjności, rosnące koszty życia i pogłębiające się nierówności stwarzają dalsze poważne wyzwania. To zwiększa napięcia polityczne i wydaje się zagrażać osiągnięciu celów Europejskiego Zielonego Ładu. Te nasilające się kryzysy ukazują niestabilność naszego systemu, ale również potrzebę transformacji. Postępowanie tak jak dotychczas nie jest już możliwe.

2.2. Eskalujący potrójny kryzys planetarny stanowi największe zagrożenie dla celów zmniejszenia ubóstwa, zapewnienia godnej pracy i sprawiedliwości społecznej oraz sprzyjającego otoczenia biznesowego w długim terminie. Globalne ocieplenie, wyczerpywanie się różnorodności biologicznej i zanieczyszczenie stanowią zagrożenie dla całego życia na naszej planecie i przyczyniają się do nasilania się konfliktów i zawirowań społecznych w całej Europie i na globalnym Południu. W tym kontekście coraz pilniejsze staje się ponowne przemyślenie naszych relacji z przyrodą oraz ochrona i – tam, gdzie to konieczne – odbudowa ekosystemów naturalnych, od których zależy człowiek i większość jego działalności gospodarczej ⁽¹⁾.

⁽¹⁾ *Opinia - Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny - Kompleksowa strategia na rzecz różnorodności biologicznej na COP16: połączenie wszystkich sektorów na rzecz wspólnego celu* (Dz.U. C, C/2024/6880, 28.11.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/6880/oj>).

2.3. Gospodarka dobrobytu uosabia kierunek polityki i podejście do sprawowania rządów, które mają na celu postawienie ludzi i ich dobrobytu w centrum procesu kształtowania polityki i procesów decyzyjnych. W gospodarce dobrobytu celem społeczeństwa musi być dobro wszystkich jego członków i członków, zgodnie z postanowieniami konstytucyjnymi. Punktem wyjścia do realizacji tego celu powinno być stwierdzenie, że choć pieniądze i kapitał są ważnymi instrumentami wymiany i inwestycji, to nigdy nie są celem samym w sobie. Model gospodarczy dążący do wspólnego dobra powinien opierać się na wartościach uznanych przez wszystkich za uniwersalne: godności ludzkiej, solidarności, zrównoważoności ekologicznej, sprawiedliwości społecznej, przejrzystości i demokratycznym uczestnictwie⁽²⁾. Gospodarka przyczynia się do realizacji wizji dobrobytu⁽³⁾. W gospodarce dobrobytu postęp mierzy się nie tylko tradycyjnymi wskaźnikami ekonomicznymi, takimi jak PKB, ale także miernikami odzwierciedlającymi jakość życia – takimi jak zdrowie, edukacja, jakość środowiska i więzi społeczne. Takie holistyczne podejście podkreśla znaczenie sprawiedliwego podziału zasobów i możliwości, przy zapewnieniu powszechnego podziału korzyści gospodarczych we wszystkich grupach społecznych.

2.4. Jeżeli UE ma osiągnąć w następnej kadencji swoje cele klimatyczne i w zakresie bioróżnorodności do 2030 r. i później, należy transponować odpowiednie przepisy i przyspieszyć przyjmowanie i zwiększanie skali istniejących rozwiązań we wszystkich państwach członkowskich. Trzeba też zwiększyć inwestycje w badania, rozwój i innowacje w celu znalezienia nowych, dodatkowych rozwiązań. EKES uważa, że w następnej kadencji Komisja Europejska i Parlament Europejski nie mogą obniżyć poziomu ambicji ani hamować wdrażania obecnych celów. Należy raczej szybciej tworzyć sprzyjające środowisko inwestycyjne, zapewnić dostęp do czystej energii po przystępnej cenie, zaoferować nowe rozwiązania technologiczne przyczyniające się do budowania gospodarki neutralnej emisyjnie i przeprowadzić odpowiednie oceny skutków. Trzeba także zapewnić wystarczające wsparcie techniczne i finansowe oraz zabezpieczenia dla państw członkowskich, przedsiębiorstw we wszystkich dotkniętych sektorach, osób fizycznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, które będą musiały wdrożyć stosowne przepisy.

2.5. Komisja Europejska opublikowała sprawozdanie dotyczące prognozy strategicznej z 2023 r.⁽⁴⁾, w którym skupiła się na włączeniu zrównoważonego rozwoju i dobrostanu do otwartej strategicznej autonomii Europy i zaproponowała dziesięć działań służących osiągnięciu tego celu. Transformacja ta ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia przez UE celów neutralności klimatycznej i zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnym zapewnieniu długoterminowej konkurencyjności i globalnego przywództwa w gospodarce neutralnej emisyjnie. W sprawozdaniu przedstawiono najważniejsze wyzwania i zaproponowano rozwiązania polityczne, w tym model gospodarki, w której priorytetem jest dobrostan, która radzi sobie z niedoborami wykwalifikowanej siły roboczej w zakresie zrównoważonego rozwoju i zapewnia wystarczające finansowanie transformacji.

2.6. Zgodnie z pierwszą europejską oceną ryzyka związanego z klimatem dla gospodarki⁽⁵⁾, którą przeprowadziła Europejska Agencja Środowiska, nasz kontynent ociepla się szybciej niż pozostałe regiony naszej planety, a obecna polityka nie postępuje w tempie niezbędnym do osiągnięcia celów UE w zakresie neutralności klimatycznej. Bank Światowy wskazuje, że koszty zaniechania działań w dziedzinie klimatu znacznie przewyższają koszty działań na rzecz klimatu w Europie⁽⁶⁾. Dodatkowo szacuje się, że ponad 50 % światowego PKB zależy od przyrody⁽⁷⁾, a około 40 % miejsc pracy na świecie bezpośrednio zależy od zdrowych ekosystemów⁽⁸⁾. Nadal jednak przeznaczają się miliardy na szkodliwe dla środowiska dotacje, mimo że od dziesięcioleci dyskutuje się o ich ograniczeniu.

2.7. Zgodnie ze sprawozdaniem pt. „Global Resources Outlook 2024”⁽⁹⁾ prognozowany wzrost wykorzystania zasobów o 60 % do 2060 r. mógłby zniweczyć wysiłki na rzecz osiągnięcia nie tylko globalnych celów w zakresie klimatu, różnorodności biologicznej i zanieczyszczenia, ale także dobrobytu gospodarczego i dobrostanu człowieka. Jedyną realną opcją jest oddzielenie wzrostu gospodarczego od emisji gazów cieplarnianych, wykorzystania zasobów i degradacji środowiska, przy jednoczesnym zwiększeniu dobrobytu i propagowaniu dobrze prosperujących gospodarek i zrównoważonych przedsiębiorstw.

(2) Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Gospodarka na rzecz dobra wspólnego – zrównoważony model gospodarczy ukierunkowany na spójność społeczną” (Dz.U. C 13 z 15.1.2016, s. 26).

(3) Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Zrównoważona gospodarka, jakiej potrzebujemy” (Dz.U. C 106 z 31.3.2020, s. 1), Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Tworzenie unijnych ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji – niezbędne środki” (Dz.U. C, C/2024/1576 z 5.3.2024, ELI: <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>).

(4) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_23_3623.

(5) <https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>.

(6) <https://www.worldbank.org/en/region/eca/brief/economics-for-disaster-prevention-preparedness-europe>.

(7) „Study for a methodological framework and assessment of potential financial risks associated with biodiversity loss and ecosystem degradation”, Komisja Europejska.

(8) „World Employment and Social Outlook 2018”, MOP.

(9) <https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook-2024>.

2.8. Według Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC) „odpowiednia polityka, infrastruktura i technologia umożliwiająca zmianę naszego stylu życia i zachowania może doprowadzić do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych o 40–70 % do 2050 r.”⁽¹⁰⁾. Wybory konsumpcyjne, zwłaszcza dla osób o niższych dochodach, opierają się jednak głównie na niskich cenach i wygodzie, ponieważ zrównoważone alternatywy często albo nie są dostępne, albo nie są przystępne cenowo. Dotyczy to różnych towarów i usług, w tym transportu, mieszkalnictwa, żywności i produktów. EKES jest przekonany, że należy ulepszyć systemowe podejście do zrównoważonych zachowań, aby zapewnić, by zrównoważony tryb życia był dla wszystkich najwygodniejszą, dostępną i opłacalną opcją.

3. Wizja dobrobytu społecznego

3.1. Dobrobyt społeczny powinien opierać się na zrównoważonym trójkącie wolności, odpowiedzialności i praw wszystkich obywateli. Społeczeństwo powinno dążyć do życia w harmonii z przyrodą i z uwzględnieniem ograniczeń planety, bez doświadczania deprivacji, opierając się na zrównoważonej gospodarce i korzystając z niej. Tego rodzaju gospodarka powinna stawiać dobrostan w centrum uwagi, respektować nasz klimat, przyrodę i środowisko oraz zachowywać i rozwijać możliwości dla przyszłych pokoleń w celu zaspokojenia ich potrzeb.

3.2. Sprawiedliwość jest kamieniem węgielnym dobrobytu społecznego i należy zapewnić ludziom odpowiednie wsparcie dla zaspokojenia ich potrzeb. Trzeba znacznie ograniczyć bariery strukturalne, gdyż przyczyniają się do pogłębiania się nierówności społecznych. Słabsze grupy społeczne – takie jak osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami, mieszkańcy obszarów wiejskich oraz odizolowanych terytoriów i regionów, a także osoby młode i kobiety – które obecnie pozostają w tyle pod względem praw i dochodów, potrzebują w okresie transformacji wsparcia dostosowanego do swoich potrzeb.

3.3. Rządy powinny zapewnić wszystkim bezpieczeństwo. Poczucie bezpieczeństwa w swoim środowisku jest podstawowym aspektem dobrobytu społecznego i gospodarczego, ponieważ niestabilność społeczna powoduje niestabilność gospodarczą i vice versa. Odpowiednie działania i inwestycje w różnych dziedzinach są niezbędne do zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi.

3.4. Komitet uważa, że należy zapewnić powszechny dostęp po przystępnych cenach do edukacji, opieki zdrowotnej, ochrony socjalnej i mieszkalnictwa. Należy też zapewnić dostęp do podstawowych zasobów takich jak żywność produkowana w sposób zrównoważony, czysta woda i energia w taki sposób, aby wszyscy mogli prowadzić zrównoważony tryb życia. Społeczeństwo powinno angażować się w stały dialog w celu zdefiniowania, co oznacza „dostęp” i co jest „niezbędne”, tak aby koncepcje te odpowiadały zmieniającym się potrzebom ludności.

4. Plan działania na rzecz Europejskiego Zielonego i Społecznego Ładu

Krajobraz gospodarczy

4.1. Choć w obecnym Europejskim Zielonym Ładzie podkreśla się, że nikt nie powinien pozostać w tyle, to należy dogłębniej uwzględnić w nim tę zasadę, aby lepiej zająć się społecznymi aspektami zielonej transformacji oraz podstawowymi przyczynami globalnych kryzysów. Istnieje pilna potrzeba opracowania nowego paradygmatu politycznego, gospodarczego i społecznego, w którym priorytetem będzie dobrostan człowieka i planety, a celem wzmocnienie zrównoważonej działalności gospodarczej, produkcji i konsumpcji. Potrzebujemy zasadniczego przejścia na silną i zrównoważoną gospodarkę, aby ułatwić dobrostan oraz ekologiczną i sprawiedliwą transformację zgodną z ONZ-owskimi celami zrównoważonego rozwoju, porozumieniem paryskim i planem na rzecz różnorodności biologicznej.

4.2. Zasadniczym krokiem jest zreformowanie obecnego modelu gospodarczego, wyjście poza wzrost oparty na PKB⁽¹¹⁾ oraz propagowanie kompleksowych ram politycznych wspierających zrównoważoną gospodarkę zorientowaną na dobrostan społeczny, co jest celem podkreślonym w 8. programie działań w zakresie środowiska⁽¹²⁾. Podejście to spotkało się z poparciem współprawodawców. Podkreślają oni cel, zgodnie z którym ludzie powinni móc dobrze żyć z uwzględnieniem ograniczeń planety do 2050 r., w ramach gospodarki dobrobytu, w której nic się nie marnuje, wzrost ma charakter regeneracyjny, osiągnięto neutralność klimatyczną, a nierówności zostały znacznie zmniejszone.

⁽¹⁰⁾ <https://www.ipcc.ch/2022/04/04/ipcc-ar6-wgiii-pressrelease/>.

⁽¹¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Środki wykraczające poza PKB na rzecz udanej odbudowy gospodarczej oraz zrównoważonej i odpornej gospodarki europejskiej” (Dz.U. C 152 z 6.4.2022, s. 7).

⁽¹²⁾ Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/591 z dnia 6 kwietnia 2022 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2030 r. (Dz.U. L 114 z 12.4.2022, s. 22).

4.3. Według badania przeprowadzonego przez Instytut Ekonomii Klimatu ⁽¹³⁾ deficyt inwestycji klimatycznych, które pozwoliłyby osiągnąć cele na 2030 r., wynosi około 406 mld EUR rocznie (2,6 % PKB UE). Podobnie, trudno będzie osiągnąć cel, jakim jest przeznaczanie 10 % budżetu w latach 2026–2027 na zwalczanie utraty różnorodności biologicznej ⁽¹⁴⁾. W związku z tym uruchomienie większej liczby funduszy publicznych i prywatnych na zielone inwestycje będzie miało kluczowe znaczenie. W perspektywie krótkoterminowej bardzo ważna będzie też znacząca zmiana przeznaczenia niektórych dostępnych zasobów i dotacji.

4.4. EKES wzywa UE i państwa członkowskie do nasilenia starań na rzecz zwiększenia budżetów za pomocą szeregu mechanizmów. Te mechanizmy mogłyby obejmować zwalczanie uchylania się od opodatkowania, poprawę poboru podatków, natychmiastowe zaprzestanie istniejących dotacji szkodzących środowisku i unikanie nowych, reformę istniejących dotacji, a także podniesienie podatków od paliw kopalnych oraz wzmocnienie zrównoważonej działalności gospodarczej generującej zasoby. EKES proponuje, by propagować wyższe podatki od 1 % ludności, która posiada prawie połowę bogactwa na świecie, oraz przeznaczenie uzyskanych dochodów na finansowanie transformacji.

4.5. Aby stworzyć gospodarkę dobrobytu, trzeba będzie zapewnić budżet publiczny na inwestycje i reformy w kluczowych obszarach polityki związanych z zieloną i sprawiedliwą transformacją – takich jak edukacja, ochrona socjalna i opieka zdrowotna. Należy uniknąć polityki wyrzeczeń takiej jak ta, którą widzieliśmy podczas poprzedniego kryzysu gospodarczego. W związku z tym jest bardzo ważne, by zapewnić wdrożenie solidnej strategii inwestycji publicznych, która pozwoli zachować równowagę między wyższymi inwestycjami publicznymi a stabilnością finansów publicznych.

4.6. UE powinna lepiej informować o istnieniu obecnie dostępnych funduszy i uprościć procedury umożliwiające przedsiębiorstwom dostęp do nich.

4.7. Jak dotąd nie było dowodów na powszechne całkowite oddzielenie wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów naturalnych na szczeblu globalnym, dlatego niezwykle ważne jest opracowanie i przyjęcie rozwiązań, które pomogą ograniczyć zużycie zasobów i zdematerializować gospodarkę na całym świecie. Musi się to odbywać na sprawiedliwych zasadach i zapewniać przestrzeń dla sprawiedliwego rozwoju, szczególnie w krajach o niskich dochodach. Aby uzyskać kompleksową wiedzę na temat zużycia surowców w różnych krajach, należy zastosować podejście oparte na śladzie materiałowym, zgodnie z wezwaniem Parlamentu Europejskiego i kilku państw członkowskich, które wyznaczyły już krajowe cele w zakresie ograniczenia zużycia surowców. EKES popiera wezwanie Rady do ustanowienia długoterminowego celu UE w zakresie zrównoważonego wykorzystywania zasobów, a także wykorzystywania zielonych zamówień publicznych, zawarte w konkluzjach Rady w sprawie 8. programu działań w zakresie środowiska ⁽¹⁵⁾.

4.8. Przedsiębiorstwa, począwszy od dużych przedsiębiorstw po MMŚP, spółdzielnie i podmioty gospodarki społecznej, mają do odegrania ważną rolę w zielonej transformacji, ponieważ przechodzą transformację w ramach własnej działalności, a jednocześnie przyczyniają się do transformacji innych podmiotów poprzez zapewnianie rozwiązań klimatycznych i środowiskowych. Odgrywają również kluczową rolę w gospodarce dobrobytu, generując zasoby i zapewniając ludziom trwałe miejsca pracy, towary i usługi.

4.9. Aby przedsiębiorstwa mogły odgrywać rolę w przechodzeniu na zrównoważony rozwój i w gospodarce dobrobytu, należy zapewnić im równe warunki działania, aby uniknąć nieuczciwej konkurencji. W związku z tym wszystkie przywożone towary muszą spełniać takie same normy jak towary produkowane w Europie. Konieczne jest stworzenie otoczenia biznesowego zachęcającego do innowacji, inwestycji i handlu oraz ułatwiającego transformację. Wszystkim przedsiębiorstwom należy zapewnić korzystne warunki zarządzania transformacją, przy jednoczesnym uznaniu, że różne warunki i potrzeby różnią się w zależności od sektora i wielkości przedsiębiorstwa. Bardzo ważne jest ograniczenie biurokracji i przyspieszenie procedur wydawania pozwoleń.

4.10. Trzeba dzielić się najlepszymi praktykami w zakresie praktycznych środków podejmowanych przez miasta europejskie. Należy na przykład ograniczyć reklamę paliw kopalnych oraz wysokoemisyjnych i materiałochłonnych produktów i usług, zwłaszcza w przestrzeni publicznej i internecie, aby nie zachęcać do nadmiernej konsumpcji. Trzeba tu wykorzystać inicjatywy realizowane w Grenoble i Amsterdamie, gdzie na terenach należących do miasta zakazano reklam podróży lotniczych, portów lotniczych, pojazdów typu SUV, rejsów wycieczkowych i przedsiębiorstw zajmujących się paliwami kopalnymi.

⁽¹³⁾ <https://www.i4ce.org/en/publication/european-climate-investment-deficit-report-investment-pathway-europe-future/>.

⁽¹⁴⁾ Komisja Europejska, Uwzględnianie problematyki różnorodności biologicznej.

⁽¹⁵⁾ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11326-2024-INIT/pl/pdf>.

4.11. Aby zwiększyć zatrudnienie sprzyjające włączeniu społecznemu, należy zachęcać do tworzenia zróżnicowanych przedsiębiorstw i modeli biznesowych, w tym systemów społecznych, systemów o obiegu zamkniętym i systemów solidarności – takich jak własność zarządcza (*steward ownership*), spółdzielnie oraz przedsiębiorczość kobiet i młodzieży. Gospodarka społeczna i gospodarka dzielenia się powinny mieć większe znaczenie, zapewniając godne miejsca pracy, wysokiej jakości szkolenia i możliwości kształcenia, które będą ekologiczne i satysfakcjonujące. Ponadto, aby ułatwić osiągnięcie zarówno dobrostanu, jak i produktywności oraz promować równowagę między życiem zawodowym a prywatnym, warunki pracy powinny zapewniać równowagę między sytuacją życiową danej osoby a specyficznymi dla danego przedsiębiorstwa potrzebami. Tam gdzie stosowne, może to obejmować takie środki jak skrócenie czasu pracy.

Edukacja i upodmiotowienie

4.12. Edukacja musi wzmocniać pozycję jednostek poprzez świadomość obywatelską, sprzyjając przyjmowaniu zdrowego i zrównoważonego trybu życia. Ograniczenie konsumpcji indywidualnej bez doświadczania deprivacji jest możliwe dzięki wielu aspektom gospodarki o obiegu zamkniętym, takim jak ponowne wykorzystanie, zmiana przeznaczenia, naprawa i dzielenie się produktami. Obecnie jednak gospodarka o obiegu zamkniętym stanowi jedynie 7,2 % gospodarki światowej, co sprawia, że ponad 90 % surowców jest marnowane, tracone lub nie nadaje się do ponownego wykorzystania⁽¹⁶⁾. W dużej mierze dzięki młodszym pokoleniom rozwiązania te są promowane w społeczeństwie jako tendencja, ale potrzebujemy rozwiązań międzypokoleniowych w celu pełnego przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym.

4.13. Należy wzmocnić i uczynić obowiązkowym kształcenie w zakresie demokracji i instytucji publicznych na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym, aby zapewnić wszystkim uczniom wiedzę pozwalającą zrozumieć, czym jest system demokratyczny, w jaki sposób podejmowane są decyzje w Europie, jakie są związane z tym ograniczenia i wyzwania oraz jak być aktywnym obywatelem. Ponadto instytucje UE powinny zwiększyć wysiłki na rzecz zapewnienia obywatelom łatwej, wymiernej i dostępnej komunikacji na temat roli UE względem obywateli, zwłaszcza na szczeblu lokalnym.

4.14. Rośnie zapotrzebowanie na umiejętności istotne dla zrównoważonej przyszłości, a pracownicy muszą posiadać niezbędne umiejętności techniczne i miękkie mające kluczowe znaczenie dla konkurencyjności UE. EKES wzywa UE, państwa członkowskie i przedsiębiorstwa do inwestowania w szkolenia, przekwalifikowanie i podnoszenie kwalifikacji.

Udział społeczeństwa obywatelskiego

4.15. Należy zachęcać obywateli do mobilizowania się i organizowania na rzecz wspólnego celu za pomocą mechanizmów takich jak europejska inicjatywa obywatelska (EIO). EKES uważa, że ograniczenie wymogów, które muszą spełniać europejskie inicjatywy obywatelskie oraz zapewnienie konkretnej i znaczącej reakcji ze strony Komisji Europejskiej zwiększy ich liczbę.

4.16. Demokracje muszą zapewnić lepszą reprezentację i inkluzywność, przy większym zaangażowaniu społeczeństwa obywatelskiego i zarządzaniu oddolnym. Takie mechanizmy jak zgromadzenia obywatelskie stanowią ważną część partycypacyjnych procesów decyzyjnych, a rządy powinny zachęcać do bardziej zróżnicowanej reprezentacji obywateli i obywateli w procesie kształtowania polityki oraz do bardziej intensywnego i znaczącego zaangażowania zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego. Powinno to umożliwić większy udział i wpływ wszystkich obywateli, społeczności i grup społecznych w procesie demokratycznym. Ponieważ nierówności podważają zaufanie do polityków i naszego systemu politycznego, musimy inwestować w ludzi, aby chronić nasze demokracje.

⁽¹⁶⁾ <https://www.circularity-gap.world/2023#:~:text=The%20global%20economy%20is%20now%20only%207.2%25%20circular&text=This%20means%20that%20more%20than,such%20as%20buildings%20and%20machinery.>

4.17. Dialog społeczny odgrywa kluczową rolę w branżach i sektorach, które będą musiały ograniczać działalność – gwarantuje on, że pracownicy tracący pracę będą mogli wybrać odpowiednie i satysfakcjonujące rozwiązania. Sposobem na realizację tego celu jest rozwój ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji, o co EKES apelował w opinii „Tworzenie unijnych ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji – niezbędne środki”⁽¹⁷⁾. Unia Europejska i państwa członkowskie powinny wzmocnić i monitorować wdrażanie podstawowych praw pracowników do tworzenia związków zawodowych i wstępowania do nich bez represji oraz do angażowania się w rokowania zbiorowe w nowo powstających zielonych sektorach gospodarki i poza nimi. EKES zwraca tu uwagę na przepisy, które stanowią, że należy monitorować wdrażanie zalecenia Rady w sprawie wzmocnienia dialogu społecznego w UE⁽¹⁸⁾. Wskazuje, że zaleca się państwom członkowskim, by w terminie 18 miesięcy od opublikowania zalecenia przedłożyły wykaz środków służących jego wdrożeniu, opracowanego w porozumieniu z partnerami społecznymi. Partnerzy społeczni powinni odgrywać istotną rolę w opracowywaniu tych wskaźników w celu monitorowania wdrażania⁽¹⁹⁾.

4.18. UE powinna zapewnić zasoby, w tym podstawowe finansowanie, na oddolną aktywność obywatelską ukierunkowaną na sprawiedliwą transformację. Ponadto powinna zapewnić różne formy demokracji deliberatywnej w różnych kontekstach i na różnych poziomach, aby umożliwić innowacje społeczne. Obejmuje to inicjatywy kierowane przez społeczność, miasta w okresie transformacji, budżetowanie partycypacyjne, zgromadzenia obywatelskie, młodzieżowe rady ds. energii, planowanie strategiczne miast sprzyjające włączeniu społecznemu, więcej konsultacji obywatelskich w celu ustalenia priorytetów działań, ogrody wspólnotowe, społeczności energetyczne i spółdzielnie. Szczególną uwagę należy zwrócić na różnorodność i inkluzywność, aby zaangażować młodych ludzi, migrantów i osoby z niepełnosprawnościami, a także na sposób uwzględniania aspektu płci w takich inicjatywach.

4.19. Skuteczne i pluralistyczne konsultacje z obywatelami i zainteresowanymi stronami muszą stać się wiążącym wymogiem. W odpowiednich przepisach UE należy uwzględnić zachęty i standardy umożliwiające znaczące i wczesne uczestnictwo na szczeblu lokalnym.

Pod rozwagę przyszłych pokoleń

4.20. Aby zapewnić sprawiedliwość międzypokoleniową Europejski Zielony i Społeczny Ład musi uwzględniać prawa młodych i przyszłych pokoleń we wszystkich obszarach polityki. EKES poparł już test wpływu polityki UE na młodzież i jest pierwszym unijnym organem, który pilotuje jego stosowanie w swoich opiniach. Komitet współpracował również z kilkoma organizacjami młodzieżowymi przy tworzeniu takich mechanizmów jak Młodzieżowe Okrągłe Stoły ds. Klimatu i Zrównoważonego Rozwoju i⁽²⁰⁾. Młodzi ludzie są liderami w apelowaniu o Europejski Zielony Ład i powinni odgrywać również kluczową rolę w Europejskim Zielonym i Społecznym Ładzie.

4.21. W obecnej sytuacji demograficznej, czyli w świetle starzejącej się ludności UE i nieodpłatnych obowiązków opiekuńczych, wykonywanych głównie przez kobiety, konieczne będą bardziej przystępne cenowo i wysokiej jakości usługi opiekuńcze. Należy zająć się luką w finansowaniu i zapewnianiu usług, a strategię polityczne muszą zapewniać zrównoważoność bez obciążania przyszłych pokoleń nie zrównoważonym zadłużeniem.

4.22. Zasada sprawiedliwości międzypokoleniowej powinna mieć kluczowe znaczenie w kształtowaniu polityki, aby zapewnić, by ciężar łagodzenia wszelkich zagrożeń lub dostosowywania się do nieuniknionej presji nie został jednostronnie przerzucony na przyszłe pokolenia. W związku z tym w wytycznych dotyczących lepszego stanowienia prawa należy uwzględnić ocenę wpływu na przyszłe pokolenia. Polityki transformacyjne muszą służyć długoterminowym interesom obywateli Unii, w tym przyszłych pokoleń, i powinny unikać tworzenia dla nich szkodliwych zależności.

⁽¹⁷⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Tworzenie unijnych ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji – niezbędne środki” (Dz.U. C, C/2024/1576 z 5.3.2024, ELI: <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>).

⁽¹⁸⁾ Zalecenie Rady z dnia 12 czerwca 2023 r. w sprawie wzmocnienia dialogu społecznego w Unii Europejskiej (Dz.U. C, C/2023/1389, 6.12.2023, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1389/oj>).

⁽¹⁹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący zalecenia Rady w sprawie wzmocnienia dialogu społecznego w Unii Europejskiej” (COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)) oraz „Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Wzmocnienie dialogu społecznego w Unii Europejskiej: wykorzystanie jego pełnego potencjału do zarządzania sprawiedliwymi transformacjami«” (COM(2023) 40 final) (Dz.U. C 228 z 29.6.2023, s. 87).

⁽²⁰⁾ <https://www.eesc.europa.eu/pl/initiatives/obrad-y-mlo-dzie-zowych-okraglych-stolow-ds-klimatu-i-zrownowazonego-rozwoju>.

4.23. Aby zapewnić ścisłą współpracę między instytucjami UE, należy opracować międzyinstytucjonalną deklarację z udziałem EKES-u, Parlamentu Europejskiego, Rady UE i Komisji Europejskiej. Zapewniłoby to solidne ramy gwarantujące ochronę i propagowanie interesów oraz praw przyszłych pokoleń, a jednocześnie zobowiązałyby instytucje do włączenia zabezpieczeń dla przyszłych pokoleń do ram prawnych i strategii politycznych.

4.24. Następna Komisja Europejska powinna mianować komisarza ds. przyszłych pokoleń i przyznać mu przekrojowy zakres kompetencji, aby mógł wnieść wkład we wszystkie procesy ustawodawcze. Zapewniłoby to pozytywny wpływ nowych i istniejących strategii politycznych na przyszłe pokolenia. Należy opierać się przy tym na udanych przykładach podobnych urzędów z całego świata, takich jak komisarz ds. przyszłych pokoleń w Walii.

Bruksela, dnia 19 września 2024 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Oliver RÖPKE
